

Előadások a határozói igenevek történetéből

Varga Mónika:

Maguk között mulatván, azután eltűntenek – A **határozói igenév** mondatbeli szerepeiről boszorkányperekben

Az előadás ideje és helye: 2012. november 27. 11 óra; földszinti nagyelőadó.

Az előadásban a *-ván/-vén* képzős határozói igenév olyan mondatbeli szerepét vizsgálom, amelyben nem egy másik cselekvés körülményét fejezi ki, hanem az igei állítmánynak megfeleltethető funkciót tölt be. Ezt a jelenséget középmagyar nyelvi anyagon, elsősorban a boszorkányperek szövegein keresztül mutatom be.

Ezúttal főként a koherenciáért általában is felelős nyelvi elemek (mellérendelő kötőszók, az anaforikus névmások, a lexikai ismétlés bizonyos fajtái) és a határozói igenév állítmányi szerepbe kerülésének kapcsolatát tárgyalom. A szövegtípus bizonyos jellemzői további vizsgálati szempontokat adnak a problémához, ilyen a határozói igenévi állítmány típusainak kérdése, a közvetlenül összevethető szövegrészletek elemzése vagy éppen a sajátos jelentéstartalom.

Gugán Katalin:

Lehet tévedtem: a tagmondattörelő grammatikalizációs folyamatokról és a *lévén*ről

Az előadás ideje és helye: 2012. november 27. 11 óra 40 perc; földszinti nagyelőadó.

Az előadás két viszonylag friss grammatikalizációs folyamatról és az ahhoz kapcsolódó általánosabb érvényű kérdésekről szól majd. A két változás közül az egyik a *lévén* határozói igenév átértékelődése alárendelő okhatározói kötőszóvá (1), a másik a *lehet* ige átértékelődése határozószóvá (2), mint az alábbi példákban látható:

(1) [...] *krónikus alváshiányban szenvedtem, lévén az éjjeleket átolvastam* (MNSZ)

(2) Én is *lehet elmegyek* de én nem Edyvel leszek

(http://www.gamekapocs.hu/hir/27318/iden_is_lesz_orzagos_kecskemeti_tekken_ver_seny)

Mindkét változás az ú.n. tagmondattörelő grammatikalizációs folyamatok közé tartozik, nem meglepő tehát, hogy párhuzamos vonásokat is mutatnak. Az előadás során bemutatom a két elem újraelemzésének előfeltételeit, a változás feltehető lépéseit és következményeit, valamint az ezekkel kapcsolatos problémákat.

Dömötör Adrienne:

Megvizsgálódó, *mondván* grammatikai változást mutat. (A *mondván* története.)

Az előadás ideje és helye: 2012. november 27. 12 óra 20 perc; földszinti nagyelőadó.

A *mondván* igenév gyakori eleme a kései ómagyar és a középmagyar kori idéző szerkezeteknek. Az igenevet érintő grammatikalizációs változások a kettős idéző kifejezésekből indulnak ki. Ezekben a *mondván* eleinte a szerkezet tranzitivitásáért felelős. Később – amikor a főige már önmagában állva is vehet maga mellé idézetet – az igenév új funkcióra tesz szert: idézetjelölővé grammatikalizálódik. (Ennek jelei már az ómagyarban is megmutatkoznak.)

A továbbiakban áttekintjük a függő idézésre. Ezzel az egyenes idézéshez kapcsolódó korábbi funkcióitól eltávolodik, s a két tagmondat határán álló, immár körvonalazatlan

szerepű elem újraelemződik. A főmondat vége helyett a mellékmondat kezdetéhez szegmentálódva a magarázat, okadás kötőelemeként kap új értelmezést. A jelenség már a középmagyartól kezdve megfigyelhető, markánsan azonban a XX. század második felétől mutatkozik meg. Több tényező is arra vall azonban, hogy a kötőszóvá (mondatbevezetővé) válás folyamata még napjainkig sem zárult le.

Az előadás a változások adatolásán és elemzésén kívül kitér az idéző szerkezetekből diskurzusjelölővé válás folyamatának általánosabb kérdéseire is.